

Kapitola 11

Francie v české zahraniční politice

Eliška Tomalová

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Z dlouhodobého hlediska můžeme francouzsko-české vztahy označit za vztahy partnerské. Jak ukázal vývoj v posledních letech, Česká republika již nevystupuje jako příjemce pomoci, v roli, kterou reálně hrála v prvním desetiletí po sametové revoluci nebo jak byla ze strany Francie vnímána. Tento posun, který je patrný zejména po výkonu po sobě jdoucích předsednictví Rady EU a který byl zpečetěn podpisem Strategického partnerství v roce 2010, lze pozorovat ve všech rovinách spolupráce. Díky němu jsme schopni vysledovat témata bilaterálních vztahů, jež česko-francouzské vztahy ovlivňují takovým způsobem, jak se tomu stává u standardních bilaterálních relací.

V tomto kontextu měl rok 2012 v česko-francouzských vztazích jasné téma, které ovlivňovalo všechny ostatní roviny česko-francouzské spolupráce – jadernou energetiku. Téma, které bylo spojené s účastí francouzské firmy Areva ve veřejné soutěži na dostavbu jaderné elektrárny Temelín, nezasáhlo jen bilaterální vztahy, bylo také důvodem přiblížení obou zemí na multilaterální úrovni. Převážná část roku 2012 tak byla stále ve znamení jaderné spolupráce, a to až do října 2012, kdy byla společnost Areva z tendru vyřazena. Navzdory politickým prohlášením, že problematika dostavby Temelína neurčuje vzájemné vazby, česko-francouzské vztahy od daného momentu znatelně ochladly v důsledku nepochopení na obou stranách. Po zbytek roku pak bylo patrné, že vztahy obou zemí podobné nosné téma nemají.

Určující pro česko-francouzské vztahy v roce 2012 byl i politický kontext. Na francouzské straně došlo ke dvěma významným událostem, kterým se podířil celý politický život, nejen zahraniční politika. V dubnu a v květnu se zde konaly prezidentské volby, ve kterých vyhrál kandidát Socialistické strany (*Parti socialiste*, PS) François Hollande. Následně v červnu proběhly volby do dolní komory francouzského Parlamentu, jež potvrdily převahu levice. Tento volební kalendář určoval celkovou politickou atmosféru ve Francii, kdy se politická reprezentace v první polovině roku soustředila na volební kampaň. Z hlediska nosných témat kampaně a prvních měsíců působení nové politické reprezentace můžeme říci, že vztahy se státy střední Evropy

a s Českou republikou nebyly během roku 2012 na francouzské straně nijak tematizovány, na rozdíl od období působení předchozího prezidenta Nicolase Sarkozyho, jenž navštívil středoevropský region a podepsal se státy střední a východní Evropy (včetně ČR) tzv. Strategická partnerství, a pokusil se tak o oživení vazby s těmito státy. I na české straně ovlivnila v závěru roku 2012 předvolební kampaň pro historicky první prezidentské volby rytmus politického života. Ani v českém případě ale nemůžeme říci, že by v rámci zahraničněpolitických témat, která se během kampaně vyskytla, byly česko-francouzské vztahy explicitně zmíněny.

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRA NIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Hodnotíme-li kvalitu vzájemných vztahů frekvencí oficiálních návštěv, nevybočuje rok 2012 z dlouhodobého trendu. V daném roce nedošlo k žádné významnější návštěvě na nejvyšší úrovni, kterou bychom mohli přirovnat k návštěvě tehdejšího prezidenta Sarkozyho v roce 2010, během které došlo k podpisu Strategického partnerství. V tomto ohledu byl tedy rok 2012 standardním obdobím, resp. vzhledem k politickému kontextu v obou zemích a k vývoji vztahů v souvislosti s tématem jaderné spolupráce lze dokonce mluvit i o poklesu zájmu, a to na obou stranách.

Stejně jako v roce 2011, vykonal počátkem roku 2012 návštěvu Paříže český premiér Petr Nečas, aby se zde sešel se svým francouzským protějškem Françoisem Fillonem. Věnovali se evropským tématům¹ (zejména otázce ekonomické integrace EU a rozpočtové disciplíny). V souladu s trendem předchozího roku soustředili oba premiéři svou pozornost na sblížování pozic obou zemí v otázce energetické politiky EU. Z hlediska bilaterálních vazeb se stěžejním tématem opět stala jaderná energie, jeden z hlavních bodů Strategického partnerství Francie a ČR na období 2011–2013. Francouzský premiér zopakoval, že nabídka francouzské firmy Areva se těší podpoře francouzské vlády. V říjnu roku 2012 Paříž navštívil ministr zahraničních věcí ČR Karel Schwarzenberg, který se zde setkal se svým francouzským protějškem Laurentem Fabiusem. Hlavním tématem setkání se opět staly evropské otázky² (víceletý finanční rámec EU na léta 2014–2020 a evropská energetická politika). Oba ministři zmínili nutnost oživit Strategické partnerství obou zemí postrádající nové impulzy.

Co se týče návštěv francouzských představitelů v ČR, byla jejich frekvence stejně jako rovina reprezentace (málo návštěv na ministerské úrovni) v porovnání s předchozími lety spíše nízká. Důvodem byla na jedné straně politická situace ve Francii, která byla ovlivněna volbami, na druhé straně to svědčí o ne příliš vysokém zájmu o náš region. Z těch nejvýznamnějších oficiálních návštěv zmíníme pobyt francouzského státního tajemníka pověřeného agendou Francouzů žijících v zahraničí Edouarda Courtiala v březnu 2012, který se věnoval zejména kulturní dimenzi česko-francouzských vztahů (navštívil Francouzské lyceum v Praze, bilingvní gymnázium Jana Nerudy v Praze, setkal se s Francouzi žijícími v ČR a se senátorem Tomášem Grulichem, jenž se zabývá otázkami Čechů žijících v zahraničí). V červenci 2012 do Prahy

přijela francouzská ministryně zahraničního obchodu Nicole Bricq. Její návštěvu je nutné zasadit do kontextu francouzsko-české jaderné spolupráce. Paní ministryně se během ní setkala s českým ministrem průmyslu a obchodu a vyjádřila opět podporu nabídce firmy Areva na dostavbu Temelína.

Hlavní témata: politická a ekonomická dimenze česko-francouzských vztahů

Jak již bylo řečeno, hlavním tématem česko-francouzských vztahů na bilaterální úrovni v roce 2012 byla jaderná spolupráce. Důraz na ni se stupňoval v průběhu roku, a to i během všech politických a diplomatických setkání mezi francouzskými a českými představiteli. Jaderná energetika tak ovlivňovala stejně jako v roce 2011 i další roviny spolupráce (např. podporu výzkumných projektů v jaderné energetice). Areva také nadále rozvíjela vztahy s českými firmami – v březnu podepsala smlouvu o porozumění při budoucí spolupráci s těmi firmami, které budou v případě francouzského úspěchu v tendru sloužit jako subdodavatelé.³ O sedm měsíců později ale ČEZ vyřadil francouzskou stranu z tendru na dostavbu Temelína na základě nesplnění požadavků veřejné zakázky. V soutěži tak zůstali další dva účastníci – americko-japonská firma a česko-ruské konsorcium. Podle ČEZ byly důvody vyřazení společnosti Areva zásadního charakteru a byly povahy obchodní i právní.⁴ ČEZ dále uvedl, že nebude zveřejňovat konkrétní důvody vyřazení. Areva také získala možnost podat návrh k přezkoumání úkonů zadavatele na Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (ÚOHS).

Reakce francouzské strany samozřejmě přišla okamžitě a odehrávala se na úrovni politicko-diplomatické i firemní. V prvním případě byl komentář francouzských představitelů⁵ určován nutností jisté politické korektnosti, velká míra nepochopení, nedostatečný dialog a zklamání zde byla velmi patrná a neskrývaná. Francouzští zástupci nekomentovali jen průběh vyřazení, ale zejména styl, s jakým bylo k problematice přistupováno.⁶ V této fázi ovšem ještě francouzská strana věřila tomu, že odvolací proces umožní vyjasnit veškerá nedorozumění.⁷ Ze strany firmy Areva byla vyjádření v tisku více přímá. Areva také využila své možnosti odvolání a počátkem listopadu se obrátila na ÚOHS s požadavkem detailního přezkoumání rozhodnutí společnosti ČEZ, která odvolání na konci října odmítla (z hlediska agendy ÚOHS se jednalo o bezprecedentní úkol; nejrozsáhlejší veřejnou zakázku, jakou kdy úřad vyšetřoval). Areva uvedla, že „pevně věří, že komplexní a detailní nabídka, kterou uvedla, je v souladu s příslušnými předpisy dle české legislativy i kritérii výběrového řízení“⁸. Generální ředitel firmy Areva také zmínil, že se hodlá procesu věnovat i na úrovni Evropské unie. Počátkem listopadu se k problematice vyjádřil i český premiér Nečas. Areva podle něj „fatálně selhala... My jsme velice stáli o to, aby v soutěži bylo silné evropské řešení. Stáli jsme o tři konkurenceschopné nabídky.“⁹

Ačkoli jaderná energetika dominovala tematicky česko-francouzským vztahům, najdeme zde i další roviny spolupráce, byť méně viditelné a zdůrazňované. Celkovým rámcem pro bilaterální vztahy zůstává Strategické partnerství obou zemí podepsané za francouzského prezidenta Sarkozyho a Akční plán na léta 2011–2013. Celková bilance Akčního plánu v roce 2012 je spíše stagnující a postrádá novou dynamiku. Najdeme ovšem i příklad dobré spolupráce¹⁰ v oblasti resortu vnitra, a to konkrétně aktivity policejní (kde se podle zástupců resortu jedná o spolupráci „nadstandardní“¹¹;

jde zejména o součinnost v rámci jednotlivých trestních řízení a oblast drogové kriminality) a oblast civilní ochrany.

V ekonomické sféře mělo pozitivní ohlasy Francouzsko-české fórum mladých podnikatelů, které proběhlo 9. 3. 2012 v Paříži.¹² Jeho konání svědčí o stále dobré kondici česko-francouzských vztahů v rovině ekonomické. Čeští účastníci měli možnost získat informace týkající se francouzského podnikatelského prostředí a seznámit se se zástupci institucí pomáhajících českým a francouzským firmám při jejich pronikání na partnerské trhy.

Pro vzájemné vztahy je bezpochyby stále důležitější evropská rovina spolupráce. Navzdory vývoji okolo dostavby Temelína, který měl v průběhu celého roku dopad na česko-francouzské vztahy na bilaterální úrovni, v evropské rovině Česká republika a Francie v otázkách spojených s energetickou politikou stále spolupracují, jsou si blízké zejména z hlediska složení energetického mixu a důrazu na využívání jaderné energie. Jaderná energetika tak představovala jedno z mála témat, jež nás v EU přiblížovalo, a můžeme proto dokonce říci, že jaderná energetika zůstala navzdory událostem okolo Temelína jádrem spolupráce ČR a Francie na evropské úrovni. V únoru 2012 se např. v Paříži sešla skupina zemí (Francie, Velká Británie, Česká republika, Švédsko, Finsko, Nizozemsko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Polsko, Maďarsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Bulharsko, Rumunsko), které se rozhodly pokračovat ve využívání jaderné energetiky a jejichž cílem je definovat základy evropské energetické politiky¹³. I zde jsou ovšem patrné jisté posuny, zejména pokles entuziasmu na francouzské straně, a to v důsledku politických změn. Nový francouzský prezident F. Hollande již není tak výrazným zastáncem jaderné energie jako jeho předchůdce N. Sarkozy. Hollandova vyjádření během prezidentské volební kampaně vyzněla v tom smyslu, že bude usilovat o snížení podílu francouzských jaderných elektráren na výrobě energie ve Francii. Přislíbil dokonce, že sníží závislost Francie na jádru a více podpoří obnovitelné zdroje energie¹⁴.

Co se týče ostatních témat spojených s evropskou integrací, nepředstavuje Česká republika pro Francii blízkého partnera. Typické příklady v roce 2012 představovala odlišná stanoviska obou zemí v otázkách ratifikace Smlouvy o stabilitě, koordinace a správě, rozdílné postoje při schvalování víceletého finančního rámce EU a přístup k projektu vytvoření bankovní unie. Přes tyto rozdílné postoje se očekává, že vývoj v roce 2013 přinese v EU přiblížení mezi oběma zeměmi, a to především z důvodu politické alternace a s ní spojeného důrazu na řešení problematiky růstu v EU.

Kulturní dimenze česko-francouzských vztahů

Kulturní spolupráce mezi Českou republikou a Francií patří k tradičním diplomatickým aktivitám odehrávajícím se v delším časovém horizontu. Jde o oblast dlouhodobého budování a udržování vztahu mezi oběma aktéry, a to v oblasti jazykové, výzkumné a umělecké. V kontextu výkyvů ve vzájemných vztazích, které byly symbolizovány v roce 2012 vývojem v rámci veřejné soutěže na dostavbu Temelína, představuje kulturní spolupráce jakýsi stabilizační segment vztahů napomáhající udržovat kontinuitu spolupráce, který je oběma partnery hodnocen pozitivně.¹⁵

Jako každý rok byla v České republice i v roce 2012 prezentována francouzská kinematografie formou Festivalu francouzského filmu, jehož patnáctý ročník se konal v listopadu ve třech městech (Praha, Brno a České Budějovice) a zaznamenal historickou návštěvnost 20 900 diváků¹⁶. K tradičním momentům vzájemných vztahů patří také udělováním ocenění francouzskou vládou prostřednictvím francouzského velvyslanectví v Praze, a to osobnostem, které pozitivně ovlivnily francouzsko-české vztahy. V roce 2012 se jednalo o Medu Mládkovou (*Commandeur dans l'Ordre National du Mérite*) a Evu Zaoralovou (*Officier dans l'Ordre des Arts et des Lettres*).

Celá kulturní agenda francouzského velvyslanectví v Praze je charakteristická orientací na mladou generaci. V oblasti školství organizuje francouzské velvyslanectví v Praze společně s českými kraji program Rok ve Francii (*Un an en France*), který umožňuje českým studentům středních škol strávit jeden školní rok na střední škole ve Francii s cílem „utvořit si určitou vazbu na Francii“¹⁷. Francouzská strana hradí výdaje spojené se školní docházkou studentů a české kraje se podílí na financování pobytových nákladů. Program funguje od roku 2009, ale v roce 2012 zaznamenal strmý nárůst zájemců.

Kulturní dimenze nepředstavuje konfliktní oblast vzájemných vztahů. Ovšem i zde nalezneme téma, které přispělo k nepochopení na obou stranách. Jednalo se o místo pro uložení popela malíře Františka Kupky. Na počátku roku 2012 české ministerstvo kultury informovalo, že u příležitosti stého výročí první veřejné prezentace Kupkových abstraktních obrazů má dojít na podzim 2012 k převozu Kupkovy urny z pařížského hřbitova Père Lachaise na vyšehradský hřbitov. K žádné oficiální žádosti ovšem nedošlo. Odpůrci převozu byli aktivní na obou stranách a argumentovali tím, že F. Kupka si za svůj domov určil Francii a neprojevil zájem vrátit se do Čech.

Ke kulturní agendě náleží i aktivity zahraničních výzkumných center. V České republice (Československu) působí od roku 1991 Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách (*Centre français de recherche en sciences sociales*, CEFRES). Ve druhé polovině roku 2012 se objevily první náznaky, že činnost centra má být utluмена a pozměněna.¹⁸ Důvody těchto změn jsou primárně finanční, ale jsou také vedeny snahou ustoupit od franko-francouzské logiky¹⁹ a zajistit hlubší integraci do lokálního a regionálního vědeckého prostředí. Francouzská strana proto zvažuje užší propojení CEFRES s některým z českých výzkumných a akademických pracovišť, se kterými spolupracuje od počátku své existence. Je pravděpodobné, že tato otázka, tedy zdali CEFRES zůstane úzce napojen na francouzské ministerstvo zahraničních věcí a bude jím výhradně financován, nebo vytvoří jakousi formu joint venture s českou institucí, bude pravděpodobně dořešena v průběhu roku 2013.

Čím byl charakteristický rok 2012 pro české kulturní působení ve Francii? Ukázal, že zde má své stálé místo osobnost Václava Havla, který zde byl v průběhu roku několikrát připomenut. V lednu tak pařížská radnice oznámila, že Havlovo jméno poneše knihovna v osmnáctém pařížském obvodu²⁰, Théâtre de l'Impossible představilo v Paříži v květnu čtené představení nazvané „Václav Havel – prezident disident“²¹ a v Arrasu byl počátkem června odhalen Havlův památník. Druhý moment představuje zájem o českou klasickou hudbu. Francouzský divák a posluchač, již uvyklý na díla Dvořáka a Janáčka prezentovaná na předních francouzských scénách, objevuje

i další české autory nebo jejich ve Francii méně známá díla. V roce 2012 tak měla francouzskou premiéru Smetanova opera *Dvě vdovy* v Angers-Nantes²² a na rok 2013 je chystáno uvedení děl Josefa Myslivečka.

ZÁVĚR

Ačkoli to tak na první pohled vypadá, jaderná energetika není jediné téma česko-francouzských vztahů a nelze na něj tudíž vzájemné vztahy z dlouhodobého hlediska redukovat. Česko-francouzské vztahy jsou širší, bohatší, ale téma jádra je v poslední době ovládlo. Vývoj v roce 2012 spojovaný s vyřazením francouzské firmy Areva z veřejné soutěže na dostavbu Temelína nicméně přispěl k vzájemnému pocitu nepochopení, až hořkosti. Česko-francouzské vztahy, které nepatří mezi základní osy české zahraniční politiky, tak bohužel v roce 2012 utrpěly. Vzhledem k provázanosti tématu s ostatními sektory spolupráce tak lze očekávat jistou odtaziťost obou partnerů, kterou lze z francouzské perspektivy označit jako porušení důvěry. České vnímání celé záležitosti je odlišné, podle české strany se jednalo o technickou a nepolitickou záležitost.

Zásadním problémem česko-francouzských vztahů tedy zůstává absence jasně vymezeného tématu, jež by obě země přibližovalo a udržovalo dynamiku těchto vztahů. Jaderná energetika, která tuto roli sehrála, byla jako téma odsunuta do pozadí, čímž došlo nejen k vytvoření jistého vakua česko-francouzské spolupráce, ale také k vyprázdnění Strategického partnerství, jež bylo založeno na kooperaci v této oblasti. Je proto zcela klíčové najít nové nosné téma, které by mohlo přispět i k oživení zmíněného Strategického partnerství. Dojde-li k novému sblížení po období ochlazení vztahů ve druhé polovině roku 2012, zůstává tedy otázkou. V tomto ohledu lze spatřovat optimistické výhledy do budoucna v rozvoji evropské roviny spolupráce, která byla doposud spíše opomíjeným aspektem vzájemných vztahů. Posuny lze očekávat díky přiblížení pozic obou aktérů vzhledem k vnitropolitickým změnám ve Francii i v České republice.

Poznámky

¹ On-line: www.france.cz/Visite-du-premier-ministre-Necas-a-Paris.

² On-line: www.france.cz/Visite-de-Karel-Schwarzenberg-a-Paris.

³ ČTK, 5. 3. 2012.

⁴ ČTK, 5. 10. 2012.

⁵ Velvyslanectví Francie v ČR, rozhovor z 22. 4. 2013.

⁶ Dtto.

⁷ Francouzské ministerstvo zahraničních věcí, 17. 10. 2012.

⁸ ČTK, 9. 11. 2012.

⁹ Petr Nečas v rozhovoru pro *Hospodářské noviny* z 2. 11. 2012.

¹⁰ Ministerstvo zahraničních věcí ČR, rozhovor z 25. 4. 2013.

¹¹ Dokumenty poskytnuté autorce Ministerstvem vnitra ČR v dubnu 2013.

¹² On-line: www.mzv.cz/paris/cz/obchod_a_ekonomika/aktualne/francouzsko_ceske_forum_mladych.html.

¹³ ČTK, 10. 2. 2012.

¹⁴ ČTK, 7. 5. 2012.

¹⁵ Velvyslanectví Francie v ČR, rozhovor z 22. 4. 2013, a Ministerstvo zahraničních věcí ČR, rozhovor z 25. 4. 2013.

¹⁶ Velvyslanectví Francie v ČR, rozhovor z 18. 3. 2013.

¹⁷ Dtto.

¹⁸ CEFRES, rozhovor z 12. 12. 2012.

¹⁹ Velvyslanectví Francie v ČR, rozhovor z 18. 3. 2013.

²⁰ On-line: www.mzv.cz/paris/cz/kultura_a_skolstvi_1/kultura/aktuality/knihovna_ponese_jmeno_vaclava_havla.html.

²¹ On-line: www.mzv.cz/paris/cz/kultura_a_skolstvi_1/kultura/aktuality/vaclav_havel_prezident_disident.html.

²² On-line: www.mzv.cz/paris/cz/kultura_a_skolstvi_1/kultura/aktuality/opera_dve_vdovy_od_bedricha_smetany_byla.html.